

samih besedilih. Tako zdaj stojita na isti ravni n. pr. avtentična ljudska »Mlada Vida« iz Ihana in Prešernova »Lepa Vida«, čeprav pripadata dvema različnima kategorijama; na str. 108—109 je sicer vse lepo povedano, kako in kaj, vendar to ne zadostuje.

Z uvodom in zlasti z opombami gre Gregorič po dobrem zgledu komentirane izdaje ljudskih pripovednih pesmi »Peli so jih mati moja« (Šali-Kuret, 1943). V informativnem uvodu je preostro postavljena trditev: »Ko je bila pesem zapisana, se je tudi njen razvoj nehal.« Poglobljena raziskavanja v zadnjih petnajstih letih so pokazala, da ni čisto tako. Če v živem studencu zajamem vedro vode, studenec zaradi tega ne bo usahnil! Opombe se drugače precej zvesto drže dosedanjih raziskavanj o ljudski pesmi. Urednik je bil prizadeven tolmač in posrednik znanosti. Tu in tam je prišel na dan tudi s svojo izvirno mislijo (prim. Desetnica, str. 104; k razpravi »Izvor desetništva«, SE XIII, 79, bi bilo dobro vsaj registrirati tudi upravičeni Gregoričev dvom o patriarhalnih koreninah desetništva). V pesmi »Romar sv. Jakoba Komposteljskega« žena moža vika; mnenje, da to »ni slovenska navada« (str. 98), bo treba pač opustiti. Kakor sem opozoril leta 1948 v Varstvu spomenikov I/1, 27, so taki primeri vikanja na Krasu dosegli naše dni. Komentator včasih poživi tekst s kakim lastnim doživljajem (gl. str. 104), z navedbo pregovora iz domačega kraja (str. 120) in podobno; dokaz več za njegovo osebno zavzetost pri stvari.

Milko Matičetov

Ciganske pravljice. Izbral in prevedel dr. Niko Kuret. Ilustriral Jože Ciuha. Mladinska knjiga, Ljubljana 1959. 258 strani, 8°.

Ta zbirka ciganskih pravljic ni navaden prevod, kakor so mnoge izmed zbirk v seriji »Zlata ptica«. Zato je »prevedel« na hrbitu naslovne strani kar preskromen in smo ga tu v naslovu dopolnili z besedami na ščitnem ovitku. V resnici gre za posrečen izbor iz obsežnega in žal nič kaj lahko dosegljivega pripovednega zaklada evropskih Ciganov. Dr. Kuret je moral iskati gradivo po publikacijah v več jezikih in naprositi za pomoč tudi zbiralce in lastnike rokopisnega blaga. Tako nastala antologija združuje pravljice Ciganov, raztresenih na srbskohrvaškem jezikovnem območju (deset), med Romuni (osem), Svedji (štiri), Slovenci (tri), med Poljaki, Madžari in Nemci (po dve), med Angleži in Bolgari, na Turškem in v Palestini (po eno; pri eni pa ni moč določiti, od kod je).

Slovenskim Ciganom je odmerjena po ena zgodba z Dolenjskega (Matičetov), iz Bele krajine (Zupanc) in iz Prekmurja (po rokopisu V. Novaka ml.). Za belokranjsko »Cigan in gosposki obed« beremo v opombah, da sta jo »povedala okoli leta 1950 Miha in Neža Hudorovac, Podreber pri Semiču«, kasneje pa je sam Zupanc za isto zgodbo navedel drugačen vir: Ivan Pašič, Strekljevec? (SE XIII, 1960, 197). Ciganske pravljice iz drugih krajev Jugoslavije so iz Dordevičeve zbirke, iz Uhlikove revialne objave, trije zapisi Maje Bošković-Stulli pa so tu objavljeni prvokrat.

Ceprav zbirka združuje raznih zapisovalcev, iz različnih krajev in časov, moramo priznati, da je vendarle precej homogena. To bo tako zasluga urednika, ki je pač pazil na medsebojno ubranost tekstov, kakor zasluga samih oblikovalcev zgodb, to je ciganskih pravljicarjev. Le-ti znajo vsemu vtisniti svoj pečat, posebno noto, ki izvira iz značaja tega trdoživega in radoživega ljudstva. Eden njih, lani ali predlanskim umrli švedski Cigan Taikon, je najizrazitejši predstavnik svojega rodu. V naš izbor je prišel s štirimi zgodbami, lepo pa bi bilo, če bi kdaj dobili kar celo knjigo njegovih povestic.

Snovno se ciganske pravljice sučejo v istem krogu kot pravljice narodov, med katerimi Cigani živijo. Tu sta Pepelka in mačeha; tu je magični beg, pa hudobna mati Rošlinka, cesarjev zet vrtnar, in še in še. V svetu pravljice je

oblika dosti bolj pomembna, kot bi kdo mislil. Tematske »novosti«, za katerimi se poganjajo laiki, so bolj postranskega pomena in jih je sploh težko najti, pa če bi jih iskali za lučjo. Ali nima n. pr. pravljica »Dva tatova« (str. 35) nekaj presenetljivo podobnega v drugi knjigi »Zgodbe« (I 121), ki jih je pred dva tisoč štiri sto leti pisal Herodot iz Halikarnasa?

Jezikovno je dr. Kuret pretopil vse pravljice v lepo, sočno slovenščino. V celi knjigi naletiš samo na dve ali tri spotakljive zveze: ga začne brbati po glavi (140: bolje *mu* začne); so se obregali vame (156: bolje *obme*); fant je poškilil cesarja (229: bolje *na* cesarja). Tiskarski škrat je bil zelo pohleven (vajete nam, vajeti, Džordžević nam Đorđević in še kakšna malenkost, ki ni vredna besede). Pisavo cigan in jud (z malo) bi bilo nemara bolje spremeniti, in to povsod, ne samo tam, kjer gre očitno za narodnostna poimenovanja; če ima veliko začetnico Turek, ko je rabljen v verskem pomenu (= musliman, str. 31), potem pišimo pač tudi Cigan.

Spremna beseda, viri in opombe so vsakomur dragoceno pomagale, za znanstveno uporabo pa naravnost ključ do zbirke. Ker tistih nekaj drobno tiskanih strani na koncu knjige finančno res ni občutno breme založnici, naj bi bila njena skrb, da bi prav nobena zbirka ne izšla brez podobnega minimalnega »aparata«.

Ciuhove ilustracije se ciganskim pravljicam zelo prilegajo in ponekod so kakor zrasle iz njih.

Milko Matičetov

Maria Gladyszowa, *Wiedza ludowa o gwiazdach*. Zakład Narodowy im. Ossolińskich — Wydawnictwo Polskiej Akademii Nauk, Wrocław 1960. 236 strani + 15 map, v. 8°.

Etnografska veja mogočne organizacijske mreže Inštituta za zgodovino materialne kulture pri Poljski akademiji znanosti združuje več znanstvenih središč in celo vrsto vidnejših delavcev. V tem okviru je leta 1957 začela izhajati periodična publikacija Etnografia Polska, posebej pa zbirka del z naslovom Biblioteka Etnografii Polskiej. Delo M. Gladyszowe je četrta knjiga te Biblioteke. Avtorica je sodelavka krakovskega znanstvenega središča (Zakład Etnografii IHKM PAN).

Temelj knjigi M. Gladyszowe so zapiski v arhivu Atlasa ljudske kulture na Poljskem. Rajnki prof. Moszyński je v letih 1930—1931 prejel na svoja vprašanja o ljudski astronomiji kup odgovorov, ki jih je sam porabil samo toliko, da je v atlas (1934 sl.) dal imena za gostosevce, kosce, rimsko cesto in večernico. Gradivo iz let med vojnama so po 1945 dopolnili še s terenskimi raziskavami v novih zahodnih pokrajinah, tako da ni nobenih vrzeli. Pač pa avtorica ugotavlja, da je ljudsko znanje o zvezdah — tako na Poljskem kakor drugod po slovanskem svetu — v zatonu. Omejeno je na nekaj redkih zvezd in ozvezdij, ki se nanje spozna samo najstarejša kmečka generacija.

Knjiga prinaša nadroben pregled imen tehle zvezd in ozvezdij ali njih delov: gostosevci, kosci (Orion), veliki voz, mali voz s severnico, večernica-jutranjica (Venera), rimska cesta. Slede poglavja o opazovanju sprememb njihovega položaja, pa o praktični uporabi (za določanje časa noči, letnih časov in gospodarskih ciklusov, za koledar po zvezdah). Na koncu je v celoti objavljeno gradivo s popisom krajev in drugimi potrebnimi podatki, pa literatura, povzetek v francoščini in ruščini, stvarno kazalo in mape (z njih je mogoče hitro razbrati razširjenost raznih tipov imen, znanje o položaju zvezd in kraje, od koder so podatki).

Smotno razvrščenemu poljskemu gradivu je avtorica povsod postavila ob stran sorodno slovansko in neslovansko primerjalno gradivo. Južnoslovanska literatura o zvezdah je razmeroma dobro izkoriščena; popolnosti seveda ne moremo terjati, saj bi se spodobilo, da analize opravimo sami. Posebno Slovenci na tem področju nimamo kaj pokazati. »Narodopisje Slo-